

Ochrana prírody a financovanie zo zdrojov EÚ – výzvy, príklady dobrej praxe a možnosti

Zhrnutie workshopu, ktorý sa konal 10. Októbra 2016 v Bratislave

Záverečná štúdia vykonaná v rámci "Fitness checku" Smernice o vtácoch a Smernice o biotopoch, ktorá bola zverejnená v júli 2016 poukazuje na fakt, že nedostatok finančných zdrojov je jednou z najväčších prekážok efektívnej implementácie týchto smerníc v oblasti ochrany prírody a tým aj celkovo pri ochrane biodiverzity. Preto – a aj v súvislosti s nadchádzajúcou reformou Viacročného finančného rámca EÚ – NABU v spolupráci so SOS/BirdLife Slovensko a BirdLife Európa zorganizovali v Bratislave workshop, ktorého cieľom bolo a prediskutovať nedostatky súčasného systému financovania a priniesť nápady pre systém financovania ochrany prírody do budúcnosti. Podujatia, ktoré sa konalo na Slovensku, v krajine, ktorá momentálne predsedá Rade Európskej únie sa zúčastnilo viac ako 80 účastníkov. V dopoludňajšom programe zástupcovia Európskej komisie a vlád členských krajín EÚ sa podelili o svoje pohľady na financovanie ochrany prírody z rôznych fondov EÚ. V poobednej časti, odborníci z praxe a ďalší zainteresovaní predstavili prípadové štúdie z rôznych krajín únie, podelili sa o skúsenosti a výzvy. Na záver nasledovala spoločná diskusia s účastníkmi o možnostiach rôznych opatrení a ako čeliť rôznym výzvam.

Konstantin Kreiser, Riaditeľ pre globálne politiky a ochranu prírody, NABU (BirdLife Nemecko) otvoril workshop zdôraznením jedného zo zistení Hodnotiacej štúdie o efektívnosti Smerníc o vtácoch a biotopoch: „Aktuálny nedostatok financií tak veľký, že bez zásadného navýšenia prostriedkov nebude možné ciele smerníc dosiahnuť“

Nicola Notaro, Vedúci oddelenia ochrany prírody, Európska komisia, DG Environment, potvrdil, že zverejnenie výsledkov Fitness checku smerníc pre ochranu prírody je plánované na jeseň, keďže Európska komisia v tejto veci ešte neprijala rozhodnutie. Podľa pána Notaro, Fitness check odhalil, že náklady spojené s implementáciou smerníc nemôžu byť považované za vysoké keď ich porovnáme s úžitkami plynúcimi zo správnej implementácie; celkovo hodnotenie ukázalo, že financovanie ochrany prírody je nedostatočné a väčšina fondov nedostatočným spôsobom prispela k ochrane biodiverzity. Zdôraznil, že LIFE je najmenším fondom EÚ a jediným, kde sa Komisia nedelí o správu s členskými krajinami. Dodal, že LIFE dosahuje oveľa lepšie výsledky pre biodiverzitu ako iné fondy. Pán Notaro prezradil, že v rámci Európskej komisie stále prebieha hodnotenie ohľadom "integrovaného prístupu" k financovaniu ochrany prírody. Podľa neho, neexistuje primerané sledovanie nákladov na sústavu Natura 2000 z rôznych fondov, ale existujú indicie, že alokácie pre biodiverzitu v rôznych programoch sú príliš malé. Čo sa týka "fondu pre prírodu" je nevyhnutné zachovať súlad s inými fondmi a tiež zabezpečiť spoločnú správu s členskými krajinami. Špeciálny fond by okrem iného umožňoval viac cielených opatrení a platby za výsledok, a tiež lepšie indikátory. Avšak zdôraznil, že fond ako taký, by nenavýšil celkovú obálku pre ochranu prírody a správa by musela byť realizovaná v spolupráci s členskými krajinami. Upozornil, že existujú aj ďalšie finančné nástroje ako pôžičky, verejno-súkromné partnerstvá, daňové zvýhodnenia, uhlíkové kredity a obzvlášť prepojenie kompenzácií zo sektoru letectva a obnova príroda je niečo čo si zasluhuje pozornosť.

Rastislav Rybanič, Generálny riaditeľ sekcie ochrany prírody, biodiverzity a krajiny, Ministerstvo životného prostredia SR, upozornil na niektoré zásadné otázky týkajúce sa financovania ochrany prírody; zdôraznil, že pri pohľade na náklady, úžitky pre spoločnosť sa často neberú do úvahy, preto je dôležité dať do poriadku túto "súvahu". Podľa pána Rybaniča, LIFE je cielený program, ktorý prináša výsledky, kým ostatné fondy neprinášajú žiadané výsledky pre biodiverzitu. Podľa jeho skúsenosti, viac peňazí je potrebných na kompenzáciu súkromných vlastníkov pôdy v závislosti od ekosystémových služieb. Pre Slovensko, pol prioritný akčný rámec (PAF) užitočným nástrojom. Zdôraznil, že v budúcnosti verejné peniaze majú byť viazané iba na vytváranie verejných úžitkov a škodlivé dotácie musia byť odstránené. Slovensko preto podporuje lepšie nasmerovanie

prostriedkov, zriadenie špeciálneho fondu pre ochranu prírody ale tiež zlepšenie integráciu do iných fondov. Na záver konštatoval, že financovanie musí byť prispôbené požiadavkám prírody a nie naopak.

Dan Hulea, Poradca štátnej tajomníčky, Ministerstvo životného prostredia Rumunska, poukázal na fakt, že z pohľadu Rumunska je LIFE dôležitý nástroj pre financovanie sústavy Natura 2000; výzvou je však ko-financovanie na národnej úrovni. Ďalšou výzvou sú administratívne kapacity potrebné na spravovanie iných fondov EÚ. Podotkol, že do budúcnosti zostáva potreba začlenenia požiadaviek ochrany prírody do iných politik, a že v prípade Rumunska, môže vniknúť potreba nových nástrojov a celkovo sú nevyhnutné niektoré zásadné zmeny

Christa Ratte, zástupkyňa Nemeckého federálneho ministerstva pre ochranu životného prostredia, ochrany prírody, výstavby a jadrovej bezpečnosti, predstavila návrh nemeckého ministerstva na zriadenie špecifického fondu pre ochranu prírody. Vysvetlila, že "ozelenenie" Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) z pohľadu Nemecka neprinieslo výsledky keďže mu chýba ekologická efektívnosť: 30% určených na ekologizáciu SPP predstavuje celkovo 1,5 miliárd EUR. Okrem toho, Programy rozvoja vidieka tiež nepriniesli očakávané prínosy pre prírodu, keďže tzv. "slabo-zeleňé opatrenia" ďaleko prevyšujú tých pár "tmav-zeleňých". Tiež chýba mechanizmus, ktorý by umožňoval sledovať prostriedky vynaložené na ochranu prírody. Pani Ratte, tiež poukázala na problémy s ďalšími fondami EÚ (napríklad KF, EFRR, ESF, ENRF), ktoré v Nemecku zohrávali buď žiadnu alebo obmedzenú úlohu pri financovaní ochrany prírody. Celkovo, spolkové krajiny identifikovali nové potreby spojené s implementáciou Smerníc EÚ pre ochranu prírody (odhad nákladov sústavy Natura 2000) a nedostatok finančných zdrojov vyčíslili na 1,4 miliárd EUR - čo približne predstavuje finančnú obálku pre ekologizáciu SPP v rámci Nemecka. Pani Ratte je presvedčená, že je potrebná zásadná zmena vo financovaní ochrany prírody na úrovni EÚ. Vzhľadom k uvedenej situácii, povedala pani Ratte v závere, Federálne Ministerstvo životného prostredia, rovnako ako Generálni riaditelia pre ochranu prírody Ministerstiev spolkových krajín požadujú zriadenie samostatného fondu pre ochranu prírody. Tiež zdôraznila, že je nevyhnutné integrovať požiadavky ochrany prírody do sektorálnych politik.

Následná **diskusia** ukázala, že kým na jednej strane sa zdá, že integrovaný prístup z rôznych dôvodov neprináša dostatočné financie pre ochranu prírody, na druhej strane, pri zriadení špecifického fondu pre ochranu prírody by členské krajiny čelili viacerým výzvam, napríklad spojených z jeho administráciou (podpora by mohli poskytnúť agentúry ako EASME). Okrem tohto systematického rozhodnutia je potrebné brať do úvahy špecifiká členských krajín; PAF sa zdá byť dôležitým nástrojom pri financovaní ochrany prírody. Debata tiež ukázala, že zmena existujúceho finančného rámca EÚ po roku 2020 bude veľkou výzvou, ktorá bude možná iba s podporou iných sektorov, a tých ktorí majú v rukách rozhodnutia o rozpočtoch.

Apostol Dyankov, Regionálny koordinátor pre zelenú ekonomiku, Dunajsko-karpatský program WWF prezentoval skúsenosti s financovaním ochrany prírody a projektov na ochranu klímy prostredníctvom Európskych štrukturálnych a investičných fondov (ESIF) s dôrazom na štrukturálne fondy a kohézny fond. Vo svojej prezentácii ukázal rôznu úroveň využívania týchto fondov členskými krajinami a tiež poukázal na výhody a nevýhody pri využívaní týchto fondov. Čo sa týka nevýhod, patrí k nim nedostatok alokovaných zdrojov, potreba ko-financovania opatrení vedúcich k obnove prírody a slabá prioritizácia opatrení ktoré by viedli k obnove prírody vo veľkom merítku. V závere prezentácie predstavil pozitívny príklad ochranného projektu financovaného zo zdrojov EÚ ale zároveň zdôraznil, že je nevyhnutné aby existovali účinné opatrenia, ktoré zabránia, aby projekty financované z verejných zdrojov, napríklad na podporu obnoviteľných zdrojov energie viedli k ničeniu biodiverzity.

Bertalan Balczó, Riaditeľ oddelenia pre národné parky a ochranu krajiny, Ministerstvo pôdohospodárstva, Maďarsko, sa podelil so skúsenosťami financovania Natura 2000 v Maďarsku prostredníctvom vybraných nástrojov Programu rozvoja vidieka. Tiež upozornil na zlý stav biodiverzity vo svojej krajine a zdôraznil, že je dôležité existujúce nástroje lepšie implementovať. Zdôraznil význam agro-environmentálnych schém pre ochranu biodiverzity na úrovni krajiny, no tiež upozornil, že pravidla a opatrenia sú veľmi komplexné a je potrebné zaviesť lepšie indikátory. Uzavrel konštatovaním, že ochrana biodiverzity musí byť riešená aj mimo

program rozvoja vidieka a to predovšetkým hodnotením vplyvu ďalších platieb v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky a ďalších politík.

Milan Ovseník, predseda Únie regionálnych združení vlastníkov neštátnych lesov Slovenska začal svoju prezentáciu vyjadrením sklamaní, že od vstupu Slovenska do EÚ nastal veľmi malý pokrok pri financovaní ochrany prírody. Zdôraznil, že hospodári prinášajú úžitky pre celú spoločnosť, takže verejné zdroje by mali byť použité tak, aby pomáhali hospodárom tieto úlohy naplňať. Na niektorých konkrétnych príkladoch pán Ovseník poukázal na neefektívnosť vynakladania verejných zdrojov. Ako jedno z riešení pre financovanie Natura 2000 uviedol prístup integrovaných teritoriálnych investícií, spolu so zavedením jednoduchého finančného mechanizmu pre hospodárov, naviazaného na ekosystémové služby.

Claudio Celada, riaditeľ pre ochranu prírody, LIPU (BirdLife Taliansko) predstavil projekt LIFE z regiónu Lombardia. Východiskovým bodom bola príprava prioritného akčného rámca (PAF) a detailného plánu monitoring a financovania projektu. Z rozpočtového pohľadu, ideálnym riešením bolo integrovaný projekt LIFE, ktorý spája sociálny fond program rozvoja vidieka a štrukturálne fondy s cieľom vybudovať kapacity a implementovať PAF. Zdôraznil, že takýto integrovaný projekt LIFE môže byť významným motorom pre využívanie ďalších fondov – preto je dôležité zachovať takýto nástroj aj do budúcnosti.

Nasledujúca **diskusia** ukázala, že obzvlášť LIFE – napriek niektorým byrokratickým požiadavkám – prináša výsledky v prípade pozitívneho prístupu partnerov a obzvlášť zo strany hospodárov. Predstavené príklady tiež ukázali, že existujúce nástroje majú svoje limity a že výsledok často závisí na riadiacom orgáne fondov. Preto je potrebné posilniť komunikáciu medzi jednotlivými ministerstvami a podporovať spoločné prístupy. Ďalšia debata je potrebná o tom, do akej miery majú fondy EÚ prispievať na administratívu členských štátov. Ak sa nám nepodarí presvedčiť zodpovedných, že ochrana prírody je kľúčová, len ťažko sa podarí prekonať problém nedostatku financií na jej ochranu.

Na záver Ariel Brunner, Riaditeľ pre politiky EÚ, BirdLife Europe pri formulácii záverov z workshopu podotkol, že jedným z pozitívnych odkazov diskusie je, že vieme čo je potrebné urobiť: a/na ochranu prírody sú potrebné peniaze; b/tieto zdroje sú potrebné pre zlepšovanie stavu prírody; c/existuje mnoho dobrých príkladov, ako tieto investície robiť správne. Druhý záver bol menej optimistický: faktom je, že celkovo je systém financovania nastavený zle a aj prezentované čísla dokazujú, že ani tretia generácia agro-environmentálnej podpory v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky, ktorá je hlavným zdrojom podpory hospodárenia priaznivého pre prírodu zďaleka neprináša žiadane výsledky pre biodiverzitu. Takže je zrejmé, že je potrebná zásadná zmena. Na to ako by táto zmena mala vyzeráť existujú rôzne názory a existuje viacero možností ako budúce politiky nastaviť. Je však jasné, že zdroje, ktoré majú prispievať k ochrane prírody, musia byť na to jasne určené a orgány verejnej správy, ktoré budú zdroje spravovať, musia mať kompetencie v oblasti ochrany prírody a zodpovednosť za výsledky. V neposlednom rade, je nevyhnutné dosiahnuť skutočnú integráciu požiadaviek ochrany prírody do iných politík, ich vzájomný súlad a odstrániť škodlivé dotácie. Takže okrem diskusie, či potrebujeme osobitný fond pre ochranu prírody či zlepšiť integrovaný prístup financovania ochrany prírody zo všetkých fondov EÚ je dôležitá aj otázka ako má vyzeráť budúca Spoločná poľnohospodárska politika EÚ.